

אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם

(קפ"ח ג; קצ"ד ב') ודין בדיקות רפואיות

- א. נידה כא. משנה. גמרא שם עד "כסומכוס וקילא מכולהו" (בעיקר מדף כא: אלא אמר [ר' יוחנן] באפשר לפתיחת הקבר בלא דם".
- ב. רמב"ם וראב"ד, איסורי ביאה פ"ה הי"ג; רמב"ם פ"ו ה"א; ראב"ד בבעלי הנפש עמ' כג "כתב רב אחאי..." [מובא בתשובות שבאות ז', ולכן ניתן לחכות וללמוד אותו שם].
- ג. טור ובית יוסף ושו"ע קפ"ח, ג; טור ובית יוסף ושו"ע קצ"ד, ב.
- ד. שיעור פתיחת הקבר: משנה אהלות ז', ד (סדרי טהרה, קצ"ד, כה; גר"א קפ"ח ס"ק נג); שו"ת אגרות משה יו"ד ח"א סימן פ"ט.
- ה. [מקום פתיחת הקבר: שו"ת אגרות משה יו"ד ח"א פ"ג; שבט הלוי קפ"ח, ג, אות ד].
- ו. פתיחת הקבר מבחוח (מבוא לבדיקת רופא): שו"ת נודע ביהודה יו"ד סוף סימן ק"כ "ושאלה שניה"; פתחי תשובה יו"ד קצ"ד ס"ק ד (ובשות"ם שבסעיף הבא).
- ז. בדיקת רופא: הרב קוק בשו"ת דעת כהן סימן ע"ד וסימן ע"ט; שו"ת הר צבי סימן קנ"ב; שו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סימן ק'; שו"ת ציץ אליעזר ח"י סימן כ"ה, פרק יא.

שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן קכ

ושאלה שניה אשר שאל האריכות ללא צורך ופשוט הא שמה שאמרו אי אפשר לפה"ק בלא דם אין חילוק בין גרם הפתיחה הוא מבפנים ובין גרם הפתיחה הוא מבחוץ שהרופא הכניס אצבעו או איזה כלי ופתח פי המקור, גם אין חילוק בין היא ילדה או זקינה המסולקת מדמים או מעוברת ומניקה תמיד אין פתיחת הקבר בלא דם. ולרוב הטרדה אקצר.

אינו מגיע רק עד הפרוזדור ולא לחדר כמ"ש התו"ט בשם רמב"ם פ"ב דנדה מ"ה ע"ש. גם (בתשו' ח"ס סי' קע"ט) כתב דהן אשה הבודקת עצמה בחו"ס והן המילדת שבדקה לעולם לא יגעו בפה"ק שהוא המקור אלא בבה"ח ובשום אופן אינה יכולה להכניס אצבעה לפנים עד שתפתח בטבע וזה נקרא פה"ק שא"א בלא דם ע"ש]. ועי' (בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' קט"ז) בתשובת הגאון בעל נר"ב ז"ל שם שכתב דמה שאמרו אין פה"ק בלא דם היינו אם הקבר נפתח ויצא ממנו דבר גוש כמו ולד או חתיכה כל שאינו דק כשפופרת דק של קש או שילדה רוח אבל כשלא יצא דבר או שיצא דבר דק מאד או משקה לא אמרינן אין

פתחי תשובה יורה דעה סימן קצד ס"ק ד

(ד) לפתיחת הקבר עי' (בנודע ביהודה תניינא חו"ד ס"ס ק"כ) דמה שאמרו א"א לפה"ק בלא דם אין חילוק בין גרם הפתיחה מבפנים ובין מבחוץ כגון שהרופא הכניס אצבעו או איזה כלי ופתח פי המקור גם אין חילוק בין אם היא ילדה או זקנה מעוברת או מניקה תמיד אין פה"ק בלא דם ע"ש. [ועי' בספר בינת אדם סי' כ"ג דכתב עליו דמ"ש כגון שהרופא הכניס אצבעו אגב שיטפיה כ"כ ולא דק שהרי עיקר הבדיקה בהפסק טהרה שתכניס אצבעה בעומק א"ו דאין זה ענין לפה"ק שהרי אפילו האבר כשהוא גדול הרבה

פה"ק בלא דם דאל"כ היכא משכחת כלל דם טהור הרי
עכ"פ נפתח הקבר ע"ש עוד:

שו"ת דעת כהן (ענייני יורה דעה) סימן עד

ב"ה.

שאלה. אשה שבדק אותה הרופא בהכנסת שפופרת
בפרוזדור, לראות עי"ז תוכן החלאים הפנימיים, אם יש
לחוש לה שתהי צריכה טבילה, מטעם א"א לפתיה"ק בלא
דם, ושמא הגיע עד פי המקור.

תשובה. מראש נראה ענין א"א לפה"ק בל"ד = אי אפשר
לפתיחת הקבר בלא דם. = הנה בסוגיא דנדה י"ח ע"ב, גבי
שלשה מקומות שהלכו חכמים אחר הרוב ועשאום כודאי,
דפריך למעוטי מאי, ומסיק למעוטי רובא דר"י דהמפלת
חתיכה, ומטעם דאזלינן בת"ר מיני דמים, וחכמים ס"ל זיל
בתר רובא דמיני דמים ל"א, וכתבו בתוס' דלהך לישנא
דלקמן כ"א, דפליגי בא"א לפה"ק בל"ד, א"א למעוטי הך
רובא, דא"ל שאינו רוב גמור מה שא"א לפה"ק בלא דם,
דהא ר"י אמר מביאה קרבן ונאכל, כדאמר' לקמן /נדה/
כ"א גבי קשתה שנים ולשלישי הפילה וא"י מה הפילה.
אמנם בחי' הרשב"א מביא דעת רש"י, שנשמר מקושיא זו,
ופירש א"א לפה"ק בלא דם שרוב פתה"ק יש בהן דם.
והנה כיון דרש"י פירש כן, כדי להשמר מקושיא זו, דיהי'
שייך לומר למעוטי, א"כ ס"ל דגם הך רוב דא"א לפה"ק
בל"ד אינו רוב גמור, ואינו אלא לחומרא, אבל לא לשרוף
עליו את התרומה, אלא דלפ"ז תסתער עליו קושית התוס'
מהך דר"י דמביאה קרבן ונאכל. אמנם הגאון רע"א
בתוספותיו למשנה בנדה אות י"א כתב, דבאמת אין הכרח
מדברי ר"י, דא"א לפה"ק בל"ד יהי' רוב גמור וכודאי, דל"ל
דהא דמביאה קרבן ונאכל היינו דוקא שהפילה וא"י מה
הפילה, וא"כ יצורף לזה ג"כ ספק יולדת, ובצירוף חשיב
רוב גמור, אבל מצד א"א לפה"ק בל"ד לבדו אינו רוב גמור,
ולא שורפין עליו תרומה. וא"כ בדחיית הגאון ז"ל לקושית
התוס' נוכל לומר, שזהו דעת רש"י שהעיד הרשב"א
בחידושו דס"ל הכי.

אבל ראיתי בספר תפארת ירושלים השיג על הגאון רע"א
וכתב דאם נאמר דגבי יולדת יהי' טעם הבאת הקרבן,
בתורת ודאי, ע"י צירוף הלידה, א"כ יש לומר עוד ספק
שמא רוח הפילה ולא נפתח הקבר כלל, והאריך בזה
בהצעת דברים, א"ו דמטעם ודאי הוי. והנה במחכ"ת דברי
שגגה הם עד מאד, דלענין א"א לפה"ק בלא דם הכל שוה
אם הפילה חתיכה או רוח, רק שיהי' בכדי פה"ק (וע"כ צ"ל

שהרגישה בעצמה, שהיתה החתיכה גדולה מעט, באופן
שהי' שייך פתה"ק, כמבואר בסי' קפ"ח), ודבר מבהיל הוא
מנ"ל להחליט בלא שום סברא וראי', כאילו לא עלה על
לבו שום ספק בזה, דברוח הפילה לא שייכא הא דפה"ק,
שהרי פירוש רוח הפילה א"צ לפנים, דהיינו שפיר מלא
רוח, וכן פירש"י פסחים דף ט' ע"ב, וכיון שהשפיר מלא
רוח במה ישתנה איפו /איפוא/ לענין פתה"ק משאר
חתיכה דעלמא, המלאה בשר או דם וכה"ג. ובמחכ"ת לא
ידעתי דעתו בפירוש רוח הפילה. ואף על פי שאין הדבר
צריך ראי', דגם מגוף הסוגיא /דנדה/ כ"א ומפרש"י מוכרח,
דרוח הפילה יש בו עכ"פ פתה"ק, דאל"כ ל"ה לרש"י
למנקט בדבריו ואינה יודעת אם נפל הוא אם רוח בעלמא,
שהרי בסוגיתנו אנו מחליטים דנפתח הקבר, אלא דתליא
אם אפשר לפה"ק בל"ד או לא, וא"כ אין אנו מסתפקים
ברוח כלל, יהי' מאיזה טעם שהוא, ומה לו לרש"י להזכירו,
אבל הדבר פשוט כמש"כ דא"צ רבה דגם ברוח הפילה יש
בו פתה"ק.

והראב"ד בספר בעלי הנפש מביא דעת הגאון רב אחא,
דס"ל דלא אמרינן א"א לפה"ק בל"ד כי אם בגמר צורת
הולד, לאחר ארבעים יום, והשיג עליו מסוגיא דהכא,
דתניא קשתה בשנים ולשלישי הפילה, וא"י מה"פ = ואינה
יודעת מה הפילה, = מביאה קרבן ונאכל לר"י, מטעם א"א
לפה"ק בלא דם, אלמא דגם אם רוח הפילה ג"כ א"א
לפה"ק בל"ד, עיין שם. הרי לא הי' להראב"ד ז"ל שום ספק
בזה, דגם אם רוח הפילה ג"כ פתה"ק הוי וא"א בל"ד, ואין
להאריך בדבר פשוט ומבורר במעט עיון. ועכ"פ נשאר
בתקפם דברי הגרע"א ויכולים להאמר לפ"ד לשי' רש"י.

ולע"ד עוד יש לומר בפשיטות, זולת דרכו של הגרע"א,
דלעולם הא דא"א לפה"ק בל"ד אינו רוב גמור, ואין
שורפין עליו תרומה, ואתי רי"ח באמת למעוטי ליה, אלא
דצריך ביאור מפני מה יהי' הך רובא רוב שאינו גמור, ומי
מיעט את כחו, ולע"ד י"ל ע"פ דברי הרשב"א בחי', וכ"מ
מדברי רש"י, דעכ"פ מה שלא נמצא דם הוי הוכחה שלא
ראתה דם, אלא דמכל מקום כיון דרוב פעמים א"א
לפתה"ק בל"ד אנו חוששין שראתה ונאבד, אבל עכ"פ
מכחיש הדבר את הרוב, שהרי ברוב הפעמים נמצא הדם,
ובמפלת חתיכה ואין עמה דם פשוט הדבר, שהכונה שאנו
יודעים שאין עמה דם. ואפילו לפי הך אוקימתא דהפילה
וא"י מה הפילה, שיכל רש"י ז"ל לפרש, שנאבד קודם
שהובא לפנינו, דהיינו קודם שנבדק אם הוא ממראות
הטמאות, שזה צריך בדיקה לחכם, אבל ראתה שלא הי'
עמה דם, ומש"ה ל"ה רוב גמור. משא"כ בהך דקשתה,

שפירש"י וא"י מה הפילה אם נפל אם רוח, דהיינו שלא הי' למראה אדם מעולם, אם כן אינו בכלל בדיקה זו, אם הי' עמה דם אם לאו, ואנו אומרים שהי' עמה דם, שאין לנו דבר המכחיש הך רוב דא"א לפה"ק בל"ד, והוי רוב גמור, ומביאה קרבן ונאכל. ולע"ד פשוט, דמשו"ה פירש רש"י בהך סוגיא וא"י מה הפילה דנאבד קודם שהובא לפנינו, ומה הי' חסר הדבר לפירוש, א"ו כמש"כ דדוקא קודם שהביאוהו לפנינו נאבד, וא"א לעמוד אם הוא מד' מיני דמים הטמאים, אבל דם ראינו שלא הי' בו.

אמנם יש לדון, שאם אינו רוב גמור א"כ נימא סמוך מיעוטא לחזקת טהרה, ויהי' פלגא ופלגא, דברוב גמור משמע מדברי התוס' והראשונים דאמרינן מיעוטא כמאן דליתא, אבל ברוב שאינו גמור לימא סמל"ח = סמוך מיעוטא לחזקה =. אכן לזה צ"ל, דכיון דרוב פתה"ק הוי בדם, וזו שיודעת שנפתח הקבר הוי ריעותא לחזקת טהרה, ומשו"ה אנו דנים בזה להחמיר בתורת רוב אף על פי שאינו גמור. (כנראה לא נגמר, וכנראה משנות תר"נ...).

שר"ת דעת כהן (ענייני יורה דעה) סימן עט

בענין פתיה"ק מבחוץ.

ע"ד האשה, שלפ"ד הרופא הוא מוכרח להכניס כליו בבית הרחם, אם צריכה לישב ז"נ, והרופא אמר שאיננו מכניס את הכלי כ"א בפרוזדור ולא עד המקור.

הנה בדברי הנוב"ת סי' ק"ך, שמעתי שהעירו מהא דיבמות נ"ד א': אמר עולא מנין להעראה מן התורה כו', אשכחן נדה שאר עריות מניין, וכ"ת נילף מגדה, מה לנדה שכן מטמאה את בועלה, אלא אתיא מאשת אח כו', מה לאשת אח שכן בידו לרבות, דאי בעי מקדש ואזיל כי אלפא, משמע דנדה אין בידו לרבות, ואי נימא דגם ביד אדם אי אפשר לפה"ק בלא דם הרי יש בידי אדם לרבות. אמנם י"ל דהא דא"א לפה"ק בל"ד /דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם/, היינו שמוכרח שיצא דם מהמקור, ואם אין בידינו לבדוק אז טמאה משום רוב דמים טמאים, דע"כ לא פליגי ר"י ורבנן, נדה י"ח וכ"א אלא בחתיכות אם רובן ממיני דמים טמאים, אבל דמים ודאי סתמם רובם טמאים, אבל אם יבורר לנו שע"י פה"ק יצא דם טהור ודאי טהורה, ושוב אין זה בידו, גם לד' נוב"י. וע' ת' רעק"א סי' קנ"ח.

ומלשון הרמב"ם בפיה"מ = בפירוש המשניות = בהמפלת אין לסתור דברי הנוב"י, שאע"פ שכתב הר"מ לפרש א"א

לפה"ק בלא דם: מעת שיצא מהרחם דבר אי אפשר מבלי שיצא דם בהכרח, אין מוכרח לפרש שיצא דוקא דבר שהונח בפנים בדרך היצירה, אלא דהרמב"ם משמיענו, שע"י יציאת איזה דבר מהרחם באה יציאת הדם, וה"נ אם מכניסים בו איזה דבר יוצא הדם בעת שמוציאים אותו הדבר, שהיציאה היא גוררת הדם, ולאפוקי אם הכניסו איזה דבר ולא הוציאו.

ולשון רש"י נדה כ"א א', שהביא הגר"פ בהגהותיו לנוב"י שם, שפי' א"א לפה"ק בלא דם: דם לידה, לעד"נ שצריך להגיה נדה במקום לידה, ומאיזו סבה נדמה הנון ללמה, ואח"כ הוסיפו ג"כ יוד לעשות לידה, שהרי איזה דין מיוחד יש לדם לידה יותר מלידה יבישתא.

גם מד' השאילתות (ויקרא, ס"ס פ"ה) אין ראי' לסתור ד' הטור וב"י ונוב"י, דז"ל דקפיד רק על הגודל של הפתיחה, ומשו"ה אין פה"ק לפני ארבעים יום במפלת לדידי', אבל לא משום שצריך תואר לידה, וכן מדויק הלשון בבעה"נ = בבעלי הנפש = להראב"ד עיין שם. ואין זה רחוק לומר, שעורקי ביה"ר שיש בהם קצת דם גם שלא בשעת וסתה, כשנדחקים ע"י מה שנכנס שם איזה דבר, אז בהוצאתו מוציא עמו ג"כ דם כל דהו.

ותימא שמיחסיס חומרא זו בפה"ק מבחוץ להב"י והנוב"י, והרי מדברי הטור מוכח דהכי הוי פשיטא לי', שהרי כתב בס' קפ"ח ודוקא חתיכות קטנות דומיא דשפופרת, שלשון זה נובע מהכרח הסוגיא דד' כ"א באיבעיא דר"י הוואה דם בשפופרת, ותיפ"ל מהא דא"א לפה"ק בל"ד, וע"כ צ"ל בשפופרת דקה שבדקות, ועכ"פ חזינן דפשיטא להו לקמאי ז"ל דאין חילוק בזה בין מבפנים למבחוץ. וכ"ה פשיטות לשון השו"ע בסס"י הנ"ל, ומטין כן דברי הגר"א בביאוריו סק"ג.

ותמיהני מש"כ דר"ז הגרמ"ג יפה ז"ל (בתשו' הגדפסת בקונ' תקות אהרן להרב ר' אהרן ארלנסקי ז"ל) בשם החו"ד דלא כנוב"י, ודבריו בסק"ד מבוארים להיפך, שגם הוא נו"נ בענין שפופרת מהא דא"א לפה"ק בל"ד, ולא חילק רק לומר דז"ל שהדם המוכרח לצאת יצא בתוך השפופרת, ולפי זה בכלי אחר שאינו חלול כשפופרת אין שם סברא זו. ובשפופרת ג"כ ל"ש סברת החו"ד כ"א לפי הבנת המ"ב, שהטעם שא"א לפה"ק בל"ד הוא מפני שביה"ר מלא דם, ומוכרח לצאת ע"י פתיחה, וא"כ אפשר שמה שהיה מוכרח לצאת נפל לתוך השפופרת, אבל לפי מש"כ דא"צ לומר נגד המושכל בזה, והחשש הוא רק שע"י דחיקת איזה דבר בעורקי הדם מצא דם שיצא ביחד עם הוצאת הדבר מהמקור, וכדיוק לשון הר"מ בפיה"מ, י"ל שטיפת דם

נדבכת בדופני השפופרת מבחוי, והוי בבשרה ממש בלא הפסק.

אמנם הדין דין אמת כשהרופא מעיד שלא הכניס בפנים המקור, ולא יהא אלא ספק העמידנה אחזקת טהרה. ובמ"א העירותי לפרש לשון הסוגיא שבת פ"ה: מנא לן הא דקים להו לרבנן כו' מאי גבלו ראשונים כו' אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ כו' שהיו בקיאים בישובה של ארץ, ומסיק שם חורי שמריחים את הארץ וחוי שטועמים את הארץ, דהיינו שכיון שסומכין עליהם בעניני הלכה צריך שהם יעידו מהחוש ולא מאומד חכמה, וה"ה לנאמנות הרופאים בנ"ד שהוא בחוש ה"ז כטעימת הארץ והרגשת ריחה. אלא דהכא גרע דל"ש בזה כלל מלתא דעבידא לאגלווי ע"י אחרים, כמובן. משא"כ בקפילא ונאמנות הרופאים בתמידות.

(עה"ק יפו ת"ו, י"א כסלו תרע"ג)

(נדפס בקונט' תקות אהרן להרב אהרן ארלנסקי ז"ל).

שו"ת הר צבי יורה דעה סימן קנב

חשש לד"ט בהכנסת מכשיר לפרוזדור עובדא הוה באשה שלא ילדה חמש עשרה שנה אחרי הנשואין, והרופא אמר כי הסבה היא מחמת שהאם עקומה ונוטה לצדדין ולא יכול הזרע להכנס באם, ויש צורך בטפול ע"י מכשיר, היינו להכניס מכשיר (סטרומנט) בבית הרחם בעומק בפרוזדור הפנימי, אשר לפי הנראה הרמב"ם קורא זה צואר הרחם, כדי ליישר את צואר הרחם שתהיה שוה עד שפת האם הפנימי שקורין אותה סתם מקור ושם הולד מונח ומשם דם הנדות, והטפול הזה לא הועיל, ואמר הרופא המומחה שהטפול הזה מועיל רק לשנים או שלשה ימים, כי אח"כ נוטה הפרוזדור שוב לצדדים, וע"כ לא תוכל האשה להתעבר כי אם שתהיה עם הבעל תיכף אחר הטפול או למחר קודם שיטה לצדדין, ומכיון שהאשה ישבה אחרי הטפול שבעה נקיים לכן לא נתעברה.

ועתה שואל הבעל אם יש היתר שלא תצטרך לישב ז' נקיים אחרי הטפול, כי הרופא אמר להבעל כי הוא לא מכניס את הסטרומנט שלו כי אם בפרוזדור הנקרא צואר הרחם ולא עד שפת האם הפנימית ששם דם הנדות, כי שם סכנה גדולה להכניס סטרומנט ושום רופא לא יכניס עצמו לעשות כן מחמת הסכנה.

שאלה זו נשאלה מאת הגאון רבי אהרן הכהן זצ"ל אב"ד דפתח - תקוה, והגאון רבי מרדכי גימפל זצ"ל אב"ד ראזניאי השיב ע"ז וז"ל: ע"ד הבדיקה של הדאקטאר ע"י

הכלי שהכניס באשה לבודקה, ולפ"ד הד"ר היה רק בפרוזדור ולא תוך הרחם, והנה ע"ד המנהג שנהגו עד כה לספור ז' נקיים לא ידעתי מאין התפשט ובשו"ת נחלת שבעה העיד שבמדינתנו נהגו כן בבדיקת המילדת בסמוך ללידתה, וגם ע"ז השיג בס' בית לחם יהודה, וכתב שאחרי החקירה והדרישה נודע לו שהמנהג להיפך, וגם בנשים מעוברות וזו"ז בהכנסת ידי האשה לית מאן דחש לזה, והנה נודע שע"ד הנו"ב שהחמיר בבדיקת אשה שהכניסה אצבעה השיגו החכ"א, והחת"ס כתב פשוט להיפך, וכ"כ החור"ד ובתשו' דבר משה (סימן מה) הקיל בהדיא אף בכניסת כלי מאשין /מכשיר/ שעומד לזה. וכן בספר תפארת למשה (סימן קפח). והנה מה שהעיר כבודו שבפתיחת דבר קטן החומרא רק מספק, ואולי שפופרת לא הוי פתיחת הקבר, אף שרציתי להביא ראיה לזה מב"ק (דף יא ע"א) שליא שיצתה מקצתה וכו' מאי דעתיך למיטמי מראשון לחומרא וכו'. ולכאורה לפמ"ד בנדה (דף כו) אין שליא פחותה מטפח, והרי טמאה בל"ז משום פתיחת הקבר, ומוכח דכה"ג אין מספיק לפתיחת הקבר ורק לפמ"ש"כ הגאון רעק"א ז"ל בתשו' (סימן קנח) אין ראיה מזה, ולהיפך היה מוכח ממ"כ התוס' נדה (דף כב ע"ב, ד"ה ליפלוג) דלא ממעטי רק קליפות ושערות, וכ"מ משו"ע /יורה דעה/ (סימן קפח סעיף ג). והנה היה די דיעות רוב האחרונים שהקילו הכניסה מבחוי נגד דעת הנוב"י הנ"ל, לולי שראיתי עתה שני גדולים שהחמירו כדעת הנוב"י הר"ש קלוגר בס' שירי טהרה, וגם הרה"ג ר' יצחק אביגדור בס' פרדס רימונים, ואף שרק שנים ושלוש הם נגד רוב, ורק יען המנהג נתפשט להחמיר לפ"ד כבודו היה מקום להחמיר ורק יש כמה טעמים להקל: (א) לצרף דעת הרמב"ם דיש פתיחת הקבר בלא דם. ודעת השאלות דאין לנפלים פתיחת הקבר, וכ"ש אצבע ומאשין דזה ברור שהם פחות משיעורין הנ"ל: (ב) דאף א"נ דאין פתיחת הקבר בלא דם מ"מ לא עדיפי מדם ראיה דבלא הרגשה טהורה מדאורייתא וכאן דמצי למיתלי ההרגשה שהיא הרגשה דאצבע והכלי, והוי עכ"פ רק ספק הרגשה, והוי ס"ס, ספק אי הוה דם, דדילמא יש פתיחת הקבר בלא דם, וספק שני דאף אי היה דם שמא היה בלי הרגשה ג"כ יש לסמוך על עדות הרופא שהכלי אינו נוגע רק בפרוזדור, ולא תוך הרחם וכמו שכ' מע"כ בשמו. וא"כ לכר"ע אין חשש לפתיחת הקבר. וכה"ג כתבו ליישב הך דשפופרת (בסימן קפח) מקושיית הב"י שהקשה מפתיחת הקבר, וכתבו דהכנסת השפופרת היא רק סמוך למקור ולא תוכו, והכא נמי דכוותיה. ואף שהטור (סימן קפז) כתב

שהעיקר כהנוב"י ורק אם לא הרגישה שום כאב יש לסמוך שבודאי לא נכנס הכלי למעלה בהחדר עת"ד. ולכן יש להתיישב בזה שלא במקום עיגון.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן ק

בדבר פתיחת הקבר מבחוץ

ובדבר פתיחת הקבר להנוב"ת דסובר א"א לפה"ק בלא דם אפילו כשנפתח מבחוץ, הוא גם כשבדקה ולא ראתה שסובר שהוא כפה"ק מבפנים שאיתא בש"ע יו"ד/ סימן קצ"ד סעיף ב' דחוששת משום נדה אפילו לא ראתה, וכ"ש דאינו כלום מה שהרופא אמר לה שלא יצא דם, דאפילו אם היה מציאות רחוק שלא תראה דם לא היה נאמן הרופא לומר נגד הרוב אף אם היה שומר תורה דאפשר לא ראה שפיר שנוכל לסמוך עליו שלא יצאה אף טפה אחת, וכ"ש אם אינו שומר תורה. אבל יש אחרונים שחולקין על הנו"ב וסוברין דפה"ק מבחוץ אינו עושה שיוצא דם בשביל זה, אבל מן הראוי להחמיר כהנו"ב, אף שהוא ס"ס בדינא דהא הרמב"ם פוסק כרבנן בנדה דף כ"א שאפשר לפה"ק בלא דם אף בפה"ק דמבפנים, ולהרא"ש והרבה ראשונים והסכים גם המחבר שהלכה כר' יהודה דא"א לפה"ק בלא דם הא יש אחרונים שסברי דפה"ק מחוץ אפשר בלא דם, מ"מ לא ברור לנו במחלוקת אחרונים להחשיב לספק.

אבל כבר בארתי בספרי דברות משה על ב"ק סימן ט"ז ענף ט' ד"ה ויש מקום שכתבתי דאין להחשיב פה"ק רק בפתיחה כפיקה אף בפתיחה מבפנים, והוא כמעט מוכרח דהא ודאי איכא פה"ק דאפשר בלא דם כדכתב הרא"ש בפ"ג דנדה סימן ג' מהמפלת כמין קליפה דלא פליג ר' יהודה וכן הוא בתוס' דף כ"ב מחמת שהוא דבר קטן, וא"כ הרי צריך שיעורא שלכן כיון שלא מצינו שיעור אחר אלא זה שבאהלות פ"ז מ"ד לענין שנחשב פתוח לטמא הולד חי שיצא ואת הבית, יש לנו לומר דגם לענין פה"ק לודאות הוצאת דם הוא ג"כ בשיעור זה, ושיעור פיקה שלא ידוע לנו דקדקתי ממ"ש הנו"ב שהכניס הרופא אצבע, דאף שהוא טעות שאצבע של אדם אינו מגיע להמקור וכבר כתב כן בחכ"א בחלק בינת אדם והובא בפ"ת סק"ד, יש עכ"פ למילף מזה דבשיעור אצבע סובר הנו"ב דנחשב פה"ק, ועל פחות מזה לא מצינו, ולכן יש להקל באינסטרומענט שעביו פחות מאצבע הסמוך לאגודל דהוא ג' רבעי אינטש בערך, ואף אם נסתפק בפתיחה מבפנים מ"מ בפתיחה מבחוץ שלא ברור לדינא שיטת הנו"ב דהא יש חולקין וגם שמעתי שמהרש"מ הוא מהחולקין יש ודאי

בשם בעה"ת דאין לסמוך על רופא באיסור דאורייתא כ"א לגבי שבת דגם ספק פק"נ דוחה שבת ולא לעשותו כודאי, מ"מ בנידון דידן גם אי הוה רק כספק, מצטרף לעשותו ספק שלישי עכ"פ, מה גם דבזמן הזה שנתחדשו הכלים, והדר' למראה עיניהם ישפוטו כל הנעשה במקור, ולא דמי למש"כ בתשו' חת"ס (חיר"ד סימן קעה) שיאמרו רק בדדמי, מה גם דרוב הפוסקים הסכימו דעל רופא יהודי יש לסמוך לדינא ואם נאמין לרופא, שרי לכל הפוסקים אף להנוב"י וסייעתו דחוץ לרחם אין שום חשש פתיחת הקבר כלל, וע"כ לדעתי ג"כ יש לסמוך להתיירה לבעלה, בלי ז' נקיים וטבילה כלל. ע"כ דברי הגאון הנ"ל זצ"ל.

הנה מש"כ הגרמ"ג ז"ל וחשיב לס"ס שמא לא יצא דם, ואת"ל דיצא דם שמא היה בלי הרגשה, לענ"ד יש לפקפק בהיתר זה לפי מסקנת האחרונים במצאה דם ע"י בדיקה ולא הרגישה דהוי טמאה דאורייתא עיין פליתי (סימן קפג), ובסימן ט שם מביא לשון משמרת הבית דמבואר כן, וכן משמע מהא דמבואר (סוף סימן קצ) אין בכתמים משום וסת וכו' חוץ מכתמי עד הבדוק לה שהם וכו' כראיות לכ"ד. הרי מבואר דזה הוי דאורייתא כודאי, דאל"כ אמאי קובעת וסת דאתיא נמי לידי קולא כדאיתא בסימן קפט, ויעוין חור"ד (סימן קפז, ביאורים ס"ק ח) דבמוצאות דם בבדיקה ל"ש כלל לומר דהוי ספק אלא דהוי ודאי (ומדאורייתא) וא"כ בנ"ד איך נצרף לס"ס דאת"ל הוי דם שמא לא הרגישה, אדרבה יש לנו לתלות בהרגשת דם ולא בהרגשת כלי וכמו שכ' הרמב"ם ה' איסורי ביאה (פ"ט) ואם לא הרגישה ובדקה ומצאה דם הרי זה בחזקת שבא בהרגשה. ועיין תוס' (נדה דף סב ע"א) שכ"כ ומיהו מטעם ס"ס לחוד לא מטהרינן וכו' ובתוס' כתובות (דף ט ע"א).

וביותר יש להפליא מה שנראה מלשונו שרוצה להקל אפילו בהרגישה ולתלות בהרגשת הכלי לקולא, בזה ודאי יש להחמיר למעשה, ואינו דומה למש"כ רמ"א (סימן קפז) להתיר, דשאני התם דאיכא ס"ס מעליא והוא במקום עיגון שלא לאוסרה עולמית, וגם בזה כתב החו"ד דאיירי בלא הרגשה, משא"כ בנ"ד, ויש להעיר מהא דפריך (נדה דף יד ע"א) וניחוש דלמא דם מאכולת הוא, ופירשו רש"י ותוס' דלא פריך על הא דמטמאין לה בבדיקות (אלא אמאי מביא קרבן ודאי) הרי לפי הס"ד דיש ספק בדם מאכולת ועכ"ז טמאה ולא מטהרינן לה מטעם ס"ס הנו", ועיין בתשו' ברכת משה (סימן כג - כד) הביא גם תשו' הגאון מקוטנא ומשם בארה דלאו כללא הוא להתיר בבדיקת הרופא ובאמת אם מכניס הכלי למעלה בהחדר אין ספק

ליובאן. מע"כ ידידי הרב הגאון מוהר"ר שלמה לנדא שליט"א הגאב"ד סטראבין.

בדבר האשה שיש לה מכה באותו מקום ומכניס הרופא אינסטרומענט /מכשיר/ לרפאותה ואחר זה בודקת ומוצאה דם. הנה בלא חשש פתיחת הקבר היה מסתבר להתירה שלא בשעת וסתה, כי לבד שהרבה אחרונים סברי דהרמ"א מתיר בסי' קפ"ז סעי' ה' שלא בשעת וסתה אף בלא נקיים אם יש מכה אף באין ידוע שמוציאה דם משום חזקת טהרה וגם משום שלא מצוי אז דמים במקור ואין מצוי שתראה מחמת תשמיש דחזקה אורח בזמנו בא. ומטעמים אלו סובר המרדכי עוד יותר שהובא בש"ך סק"כ דאף בלא ידוע שיש מכה תולין שלא בשעת וסתה שמסתמא אינו מהמקור ונהי שהכל חולקין עליו באין ידוע שיש מכה שא"כ יותר יש לתלות שהוא מהמקור שעכ"פ יש שם דמים ויש סיבות המוציאות דם קודם הזמן ולכן אפשר שהתשמיש גרם אבל ביש מכה אף שאין ידוע אם מוציאה דם ודאי יש לתלות יותר בהמכה ממחמת תשמיש או סיבה אחרת שאין מצוין וגם אית לה חזקת טהרה וזהו סברת הרמ"א לפי האחרונים. ולכן במקום עיגון היה אולי מקום לסמוך על הרמ"א שלא כש"ך וכן משמע מהאחרונים ומפורש זה בערוך השלחן. אבל בעובדא דידן שרק חצי שנה או יותר מעט הוא לא נחשב עיגון לעשות מעשה שלא כהש"ך.

אבל הא מסתבר שהיא מכה המוציאה דם מאחר שמרגשת כאב בהכנסת האינסטרומענט שממעך ודוחק המכה ואחר זה היא מוצאת דם על הבדיקה א"כ הוא מהמכה. וכן איתא בסדרי טהרה ס"ק י"ד והובא בפ"ת ס"ק כ"ז עיין שם. וגדולה מזו איתא בחת"ס סי' קמ"ד בעובדא דידיה שהכאב היה לה קודם ראייתה מ"מ מאחר שתמיד יום אחר הכאב שבמקום המכה מוצאת דם הוי זה עד מוכיח שהיא מכה שמוציאה דם. ואף שלא סמך ע"ז לבד, הוא מטעם שהתם לא היתה המכה במקור אלא באברים אחרים אבל הכא שהמכה הוא במקור ודאי שהוא מוכיח שהמכה מוציאה דם כהסדרי טהרה. ולכן מטעם זה היה לנו להתירה שלא בשעת וסתה.

אבל מצד הכנסת האינסטרומענט אם מכניס במקור יש כאן פתיחת הקבר ומפורש בנוב"ת סי' ק"כ בסופו שאף גרם הפתיחה מבחוץ נמי אינו בלא דם והובא בפ"ת סי' קצ"ד סק"ד. והבינת אדם והחת"ס לא פליגי עליו אלא בהכנסת אצבע שא"א שיגיע עד המקור וכדווכיחו מהא דעיקר הבדיקה היא שתכניס אצבעה בעומק וגם אף אבר היותר גדול אין מגיע אלא עד הפרוזדור (ומסתבר שהוא

לסמוך ע"ז להקל, וכל זמן שלא מצאה דם אין לחוש ואין להצריכה כלל לבדוק. ואם תמצא דם והרופא יאמר שנעשה זה ממשמוש היד והאינסטרומענט יש להאמינו מאחר שהיא בחזקת טהורה, ואף רק בכבר היה לה הפסק טהרה והיה לה בדיקה טובה למחר ביום א' דימי הנקיים, ואם יש לה מכה הרי יש לתלות במכה, אבל אם היתה נדה לא יועיל מה שיש לה מכה אם בדיקת הפסק טהרה ובדיקת יום א' דימי נקיים לא יהיו נקיים מטעם שעכ"פ חסר בדיקה וכדכתבתי כה"ג בספרי אגרות משה חי"ד סימן פ"ג והביאו גם כתר"ה. ועיין באגרות משה חי"ד סימן פ"ט שכתבתי בענין השיעור שאם אינו עב מאצבע קטנה יש להקל והוא ערך השיעור דג' רבעי אינטש שכתבתי לעיל.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן פט

בענין א"א לפתיחת הקבר בלא דם לחוש לסברת הנו"ב אם יש שיעור בזה

נשאלתי באשה שהרופא הכניס איזה שופרת לבדוק או להכניס אויר כדי שיועיל שתתעבר אם צריכה לחוש לאין פתיחת הקבר בלא דם שמחדש הנו"ב שגם מבחוץ אין פה"ק בלא דם. והשבתי שאף שהוזכר בפ"ת סימן קצ"ד סק"ד בשם הנו"ב דרק כשהוא כקש אין לחוש מסתבר לע"ד דמאחר שמוכרחין לומר דלא לכל פתיחה חוששין לדם דהא בהפילה כעין שערות וביציאת דם טהור אין חוששין א"כ מנלן לעשות שיעורים בעצמנו לומר שיהיה כקש אלא פשוט שהוא כשיעור הנאמר במתני' דאהלות לענין טומאה דהוא משיעגילו ראש כפיקה דהא שיעור אחר לא מצינו. ולכן אף שלא ידוע לנו שיעור פיקה מ"מ ודאי אם אינו עב מאצבע קטנה יש להקל. ופרט שעצם הדין דאין פה"ק בלא דם אינו דין ברור דהא הרמב"ם ודעימיה לא פסקו זה והוי רק ספקא דדינא, וגם דין דהנו"ב שמבחוץ נחשב פה"ק אינו מוכרח ולכן ודאי שיש לסמוך ע"ז ובפרט שנוגע זה לענין פו"ר לדעת הרופאים שאין רשאי להחמיר יותר מהדין. ועיין בספרי דברות משה על ב"ק סי' ט"ז ענף ט'. משה פיינשטיין

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן פג

בענין יש לה מכה באותו מקום ובצואר האם ומכניס אינסטרומענט ובודקת ומוצאה דם. ב' תמוז תרפ"ט

ראינו שהוא דבר רחוק מאד אבל בלא בדקה חיישינן וכן משמע מרש"י נדה דף כ"א ד"ה בלא דם עיין שם. ולכן בעובדא דידן שאיכא דם אף שהוא מחמת מכה אבל שוב א"א לבדוק הוא כלא בדקה ויש לחוש אף להרמב"ם. אבל מאחר שבאשה זו המכה היא בצואר הרחם שהוא הפרוזדור בלשון הגמ' כמפורש ברמב"ם פ"ה מא"ב ה"ג מסתמא לא הכניס הרופא את האינסטרומענט ברחם אלא בפרוזדור ולא היה פתיחת הקבר. ונשארה רק שאלת הדם שזה בארתי שהוא דם מכה ולכן יש להתירה שלא בשעת וסתה. וטוב שיחקור כתר"ה אצל הרופא להודע בברור שאינו מכניס ברחם אלא בצואר הרחם. וכשיגיעו/וכשיגיעו/ ימי וסתה לא תלך השבעת ימי נקיים אצל הרופא אם אפשר ולכה"פ ג' ימים הראשונים ואם יאמר הרופא שמכניס ברחם תהיה אסורה מצד פתיחת הקבר. ידידו, משה פיינשטיין.

טעות בספרי הנו"ב) אבל בכלי לא פליגי דאפשר להכניסו גם בתוך המקור ופתיחה מבחוץ הוא ג"כ כדין פתיחת הקבר. וכן מפורש בט"ז סי' קפ"ח שבעי שפופרת דק שבדקין. ועיין בערוך השלחן שיש מי שרוצה לומר דלא נחשב פתיחה מבחוץ פתיחת הקבר ודחה דבריו שחלילה לומר לן /כן/. והוא ברור.

ולכן אמינא שאף להרמב"ם שפוסק כרבנן שאפשר לפתיחת הקבר בלא דם בפ"ה מא"ב ה"ג הוא רק כשבדקו ולא מצאו דם לא אמרינן דנאבד משום דאפשר במציאות ולכן לא נחוש לנאבד שהוא אינו מצוי אבל בלא בדקה גם הוא יודה שחוששין לדם שאין סברא שיהיה פלוגתא רחוקה בין התנאים שר' יהודה יסבור שא"א בלא דם ורבנן יסברו שליכא שום חשש אלא נדאי שגם רבנן סוברים שיש לחוש לדם שהרבה פעמים יש דם בפתיחת הקבר רק שגם אפשר להיות פתיחת הקבר גם בלא דם ולכן כיון שבדקה ולא מצאה דם לא אמרינן שנאבד ולא